

Don Juan gjenfødt

Anmeldt av Knut Ødegård
kultur@vl.no 22 310 310

Geir Uthaug
gjendiktning av
et hovedverk i
den romantiske
poesien er briljant
gjennomført.

Det er et på flere måter gedigent verk Geir Uthaug har gitt oss med sin gjendiktning av lord Byrons *Don Juan*: Det avsluttende bind II foreligger nå (det første kom i 2006), og dette alene er på over 470 sider.

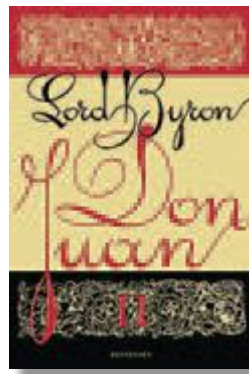
Mer enn oversettelse. Det er sjelden ordet gjendiktning passer så godt som her, for Uthaug opererer som noe langt mer enn en oversetter. Uthaug følger Byrons egen freidige balansekunst mellom gjøgleri, parodi og dypt engasjert alvor, og tillater seg – vellykket, mener denne kritiker – å gripe direkte inn i Byrons egen billedverden med norske varianter og allusjoner.

Resultatet er at det blir enda sterkere Byron, for jeg kan vanskelig tenke meg at dette verket kan ha noe særlig å si en moderne norsk leser (utenfor de spesielt litteraturhistorisk interessertes krets) uten nettopp ved å revitalisere det på såpass dristig vis som Uthaug gjør her. Det er grunn til å gratulere både gjendikter og det modige forlag Bokvennen med dette resultatet.

Festløve og frihetskjemper.

Lord Byron var jo romantikeren, han levde og diktet romantikken, og hans påvirkning i ettertid var enorm – også her i landet: Wergeland, Ibsen, Vinje m.fl. var ikke upåvirket av denne djerne, britiske frihetsidealist og posør.

Adelsmannen og poeten var samtidens uromoment, først som London-sosietetens festløve og skandalemaker, deretter som en blanding av kvinneforfører i eksil (han forlot England som ung mann, i bitterhet, og

BOK DIKT

Lord Byron
Don Juan

Gjendiktet av Geir Uthaug
Bokvennen

Dette er en gjendiktning i ordets rette forstand.

kom aldri tilbake) og frihetens revolusjonære fanebærer.

Gjennombruddet som poet, etter en rekke nedlatende kritikker for tidligere diktverk, fikk han med «Childe Harold» (på norsk 1995, også ved Uthaug). Men det er «Don Juan» som rommer hele lord Byrons lyriske kraft, hans vidd, lekenhet, ærlighet, maskeringskunst, frihetslengsel og stridbarhet, og det var nok også dette verket han selv anså som sitt store epos. Men det ble ufullført, dikteren døde da han stod midt oppe i kampen for grekernes frigjøring fra tyrkerne.

Lord Byron i albansk folkedrakt. Byron deltok i den greske frihetskampen mot Det ottomanske riket. Han ligger begravet i Aten.
Foto: Wikipedia Commons

Det er ganske umulig i en kort aviskritikk å gjengi innholdet i det myldrende verket som *Don Juan* er. Men leseren bør være oppmerksom på at hovedpersonen Don Juan har bare overfladisk likhet med legendepersonen ved samme navn, da heller en slektning av sin skaper, den stadig reisende som uten særlig motstand lar seg friste av de gleder han støter på og ramler ned i.

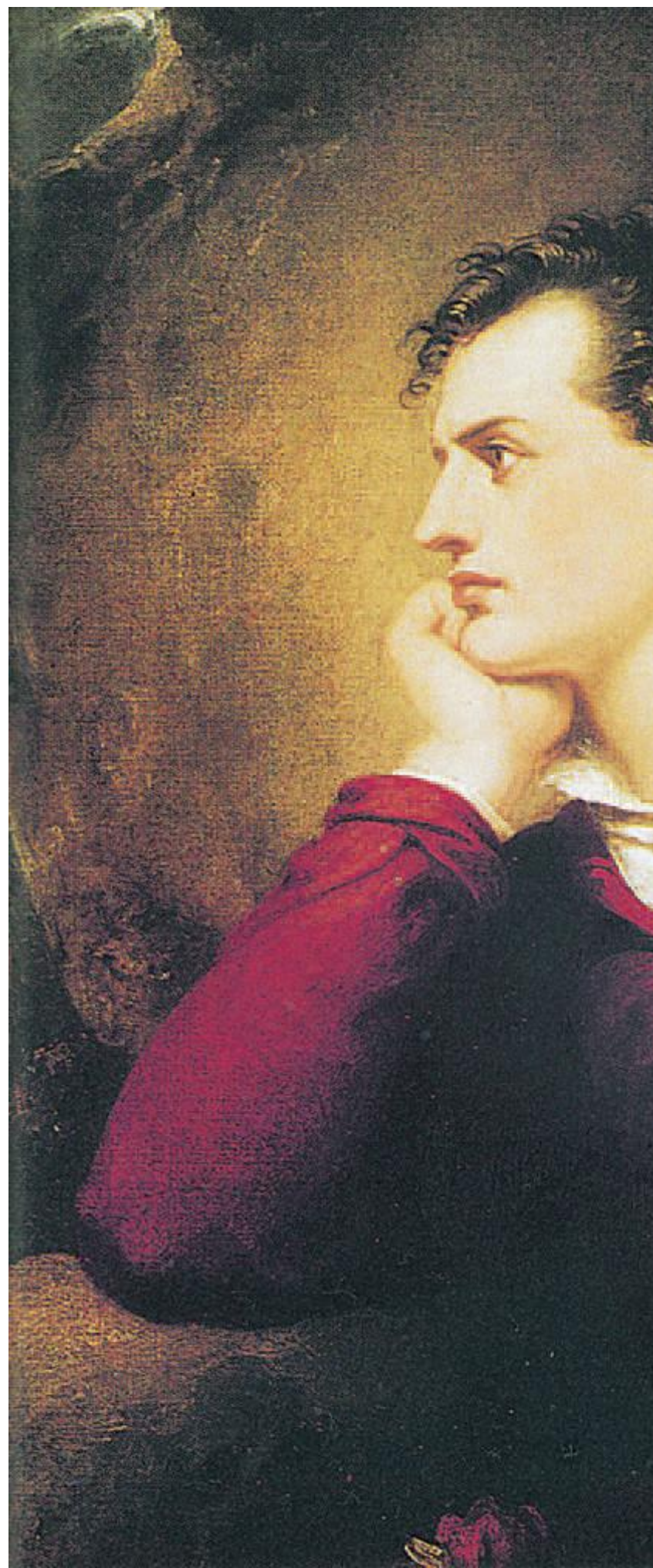
Uskyldig. Byrons Don Juan er ikke noen utspekulert og utlevd libertiner, mer en noe uskyldig ung mann som ikke er utstyrt med særlig sterke moralske skrupler, men en desto sterkere appetitt (ikke minst på kvinner).

På disse reisene får vi stadige kommentarer til samtidens Europa, også gjennom de gjøgleriske partiene (som er mange) driver Byron en demaskering, en avsløring av hyklere, autoriteter og undertrykkere. Parallelt med denne helt klare kritikken mot undertrykkende personer og institusjoner, pågår det en dybdeboring innover i eget sinn og egne motiver.

Revitalisering. Jo, det er en fryd å få «Don Juan» gjennom Uthaug's tolkning, for med denne gjenskapelsesmetoden (som forutsetter en betydelig dikterisk innsats) revitaliseres spenningene mellom høy- og lavspråk, mellom fyrverkeri og kanon, skjemt og alvor, mellom refleksjon (stundom grensende mot essayet) og poesi (stundom grensende mot roman), og mellom strofeform (ottava rima) og overskridelse.

Det er i alle disse motsetningene at spenningen i verket ligger, og om det i dag ikke kan mobilisere leseren til kamp for frihet og revolt, så kan det aktivisere vår forståelse for historien som noe samtidig – allikevel, og dessuten gjeninnføre i vår modernismetid både lyriske former og holdninger som det dessverre ser ut til at vi nesten har glemt.

Helt til slutt, men viktig nok: Geir Uthaug har utstyrt sin bok med innledning og kloke kommentarer som gir økt leseutbytte.

LORD BYRON

George Gordon Byron, (født 1788 i London, død 1824) Engelsk poet. Var den sjettede baron Byron.

I 1816 forlot han hjemlandet etter en skandaleombrust skilsmisse. Vendte siden aldri tilbake.

Han besøkte Ali Pasha og skrev om ham i *Childe Harold's pilgrimsferd*. Han deltok i den greske frihetskampen i 1823, og døde året etter av malaria. Han skrev på sitt hovedverk, den store samfunnsatiren *Don Juan* i årene 1819-1824, men rakk ikke å fullføre det helt.

Islandsk mesterpoet

■ Anmeldt av Knut Ødegård

kultur@vl.no

22 310 310

Islands store lyriker hadde fortjent en bedre gjendiktning og ryddigere presentasjon enn dette.

Sammen med Matthís Johannessen (som vi kjenner fra flere bøker på norsk) står Hannes Pétursson fremst i den eldre garde av islandske samtidspoeter. Helt siden debuten i 1955 med *Kvæðabó* (Diktsamling), har han hatt den uvanlige dobbeltrolle å bli oppfattet som en folkets favoritt samtidig som han er gjenstand for akademisk interesse.

Islandsk historie. Debutboken ble utgitt midt i den islandske modernismerevolusjonen (med sentrale «atompøter» – dét var betegnelsen som Einar Bragi, Thor Vilhjálmsson, Jó Óskar m.fl.), og mange oppfattet det slik at han stod i motsetning til disse ved at han skrev dikt som i det ytre ikke representerte noe større brudd med det tradisjonelle formverket. En rekke av diktene tilfredstilte de tradisjonelle kravene til rytme og rim (også enderimet), og mange lesere satte pris på at han hentet motiver fra islandsk historie.

Atompøetene. Men hans forhold til tradisjonen er nok minst like komplisert som blant «atompøetene»: Hans anliggende er i mindre grad den ytre formen, i større grad er det en moderne livsfølelse som søker ny kontakt med tradisjonen samtidig som han fastholder en distanse og en fruktbar spenning mellom gammelt og nytt.

Hannes Pétursson går til tradisjonen med en bevissthet om eksistensielle spørsmål som han bl.a. har lært å stille av tyske diktere, ikke minst Rilke, og han viser utover forfatterskapet at han er smertelig oppmerksom på at vi har atombomben hengende over oss.

Uryddig innledning. Så langt har vi på norsk fått hans dikt i separat utgave ved Ivar Orkland (*Krystallar*, 1965) og i flere antologier. Det utvalget som nå er kommet i Kristian Breidfjords gjendiktning, *Europa ender her*, spenner over hele perioden fra debuten og frem til hans hittil siste samling *Fyrir kvölddyrum*.

Den ni sider lange innledningen lider dessverre under mange unøyaktigheter og er mer preget av Breidfjords pratsomhet og løse innfall enn av forsøk på å plassere Hannes Pétursson i en litteraturhistorisk

BOK DIKT

Hannes Pétursson
Europa ender her

Gjendiktet av Kristian Breidfjord
Bokvennen

Stor dikter – vel enkelt oversatt.

sammenheng.

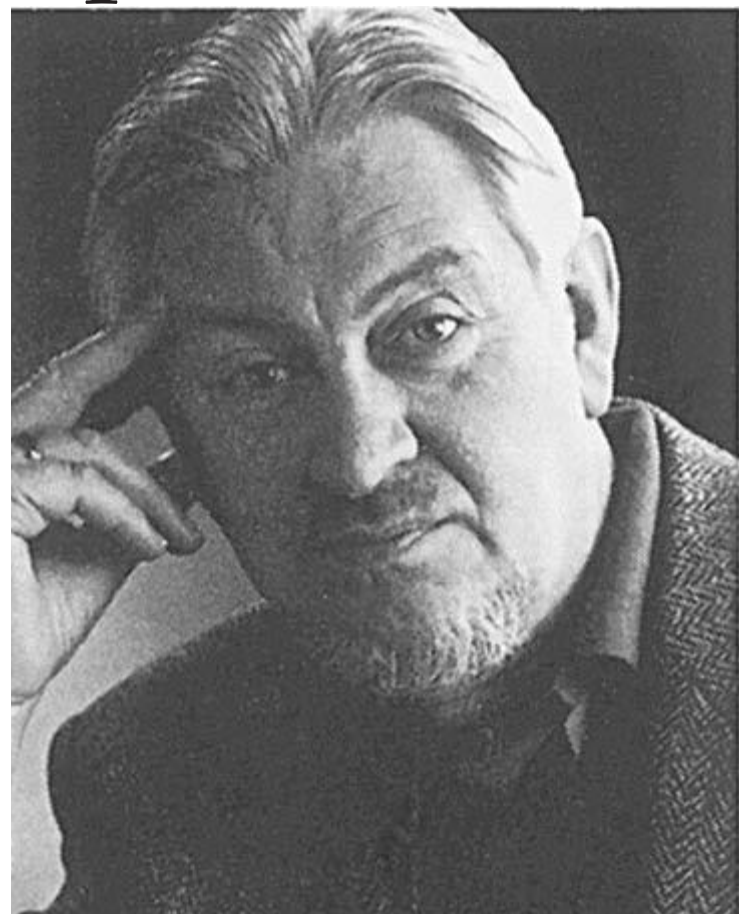
Drøy påstand. Her er også mange uholdbare påstander. Når Breidfjord f.eks. skriver at «Det skal godt gjøres å tonesette noe av ham», må det innvendes at få, om noen moderne islandsk diktere er tonesatt så flittig som nettopp Hannes Pétursson (f.eks. av Thorkell Sigurbjörnsson og Jó Ásgeirsson).

Blant de mange påfallende unnløtelser, er f.eks. at han overhodet ikke nevner Matthís Johannessen eller Jóann Hjalmarsson når han skriver om poeten som tar inn i sin diktning eldre tiders ord og vendinger.

Det er også drøyt å sammenligne Hannes med «Norges store dikter» Alf Larsen og konkludere med at Larsen fant feste i kristen tro som var ekskluderende og nådeløs. Larsen var vel først og fremst preget av en antroposofisk virkelighetsforståelse.

Sjusk og omtrentlighet. Forordet er lite tilfredsstillende som innledning til diktene. Men også gjendiktningene er preget av mye sjusk og omtrentlighet. Her kunne Breidfjord ha tatt seg Orkland til læremester: Orkland var muligens i overkant arkaiserende, men han begikk sjelden direkte feil. Her er ikke plass til å gjennomgå alle mangler og upresisiteter som gjendiktningene skjemes av. Det er slike ting som at «fákænn» (fåvis) oversettes med «dydig», og det er en gjennomgående uforsømmelighet for originaldiktene rytmiske og lydlig kvaliteter. Ofte forsvinner også egenskaper, ja hele bilder, ved tingene som beskrives.

Lukt av sau. Språket er også stivt og gammelmodig i disse gjendiktningene. Sau blir f.eks. til får (som vel på norsk helst

Hannes Pétursson er en av Islands fremste poeter. Foto: Bokvennen

HANNES PÉTURSSON

Født 1931, islandsk lyriker.

Debuterte i 1955 med diktsamlingen *Kvæðabók* (Diktsamling), som straks gjorde ham til en av Islands mest populære samtidslyrikere.

Diktene hans er preget av et fritt forhold til så vel den rådende modernismen som til den tradisjonelle lyrikken og han har dype røtter i islandsk folketradisjon og vidt europeisk perspektiv. Avgjørende impulser fikk han fra tysk diktning under studieårene i Tyskland.

Har også utgitt flere prosabøker, blant annet noveller, biografier, reisebøker og litterære studier.

brukes om kjøtt og pølse), men her får vi «fårelukt» for «sauðalykt» og «sem áður» (som før) til omstendelige «liksom den gangen». Dette er ikke feil, men gir diktene en unødvendig papirmak der originalene er språklig tette og formidler direkte.

Noen ganger lages nye lange setninger der originalen binder bildene sammen mellom punktumer. Småord som for eksempel markerer motsetninger er tatt bort, likedan bilder (som i hvert fall ett sted er bygget på en vise kjent av de fleste islandske barn), og flere steder oppfører gjendikter seg for fritt gjennom omskrivninger.

Nordisk Råd. Påfallende er det også at det diktet som tittelen er hentet fra ikke er med, «Europa ender her» finnes i diktet «Ísland» i samlingen *Ríblöð* (1971).

Utvalget er også som helhet

besynderlig sammensatt, for eksempel er halve boken viet samlingen *Heimkynni við sjó* (1980, *Hjemstavn ved havet*), mens det fra *36 ljóð* (som også var innstilt til Nordisk Råds litteraturpris) bare er tatt med to – og disse er gjemt bak en tittel som ikke henviser til samlingen.

Fint å bli minnet. Det gjelder forøvrig for utvalget at for en norsk leser uten spesialkunnskaper i islandsk litteratur må det være umulig å finne frem til hvor diktene er hentet fra. Hverken i innholdsregistret eller ved dikttitlene er det henvisninger til samlinger eller originaldikt.

Det er fint at vi blir minnet om at Hannes Pétursson er et stort navn i islandsk litteratur, men her burde forlaget ha vært mye mer kritisk og benyttet seg av faglig ekspertise før det utgav boken.

Lord Byron ble selve bildet på romantikken. – Han levde og diktet romantikken, og hans påvirkning i ettertid var enorm, skriver vår anmelder.

Foto: Wikipedia Commons